




# De geschiedenis van Wageningen

Tijdvak	Jaartal	Gebeurtenis
Tijd van Jagers en boeren tot 3000 vC	Prehistorie	
	• Ustijd	» Vorming van het landschap door rivieren en gletsjers: Veluwe, rivierengebied en Gelderse Vallei.
	• 8800 vC • 4900 vC	» Mesolithicum (Midden-Steen Tijd). » Neolithicum (Nieuwe Steen Tijd). Bewoning in directe omgeving van Wageningen. » Klokbekers meegegeven aan de doden. Grafheuvels van zand, geen lijkverbranding. Bekers, gevonden ten oosten van de Grintweg in de Eng en op de Wageningse Berg. » Vuurstenen bijl, gevonden op het land ten oosten van de Grintweg, tussen de Buissteeg en de Bosweg. » Laat-Neolithisch grafveld (opgegraven in 1991) op het Olympiaplein, met zes lijksilhouetten.
Tijd van Grieken en Romeinen 3000 vC - 500 nC	Oudheid	
	• 2000 vC	» Bronstijd, genoemd naar het eerste in de prehistorie toegepaste metaal (afgezien van zuiver koper). Grafheuvels van heideplaggen. Bronzen voorwerpen.
	• 800 - 12 vC	» 800 - 12 vC IJzertijd. Eenvoudig aardewerk, o.a. urnen. Urnenvelden gebruikt als dodenakkers.
	• Romeinse periode • 12 vC - 400	» Romeinen in ons land, ten zuiden van de grote rivieren. Romeinse dakpannen en tegels, op de Wageningse Berg gevonden.
	• 69	» De plaatsnaam Vada genoemd door Tacitus. Vroeger werd aangenomen dat Vada de Romeinse naam was voor Wageningen.
	• Einde 4e eeuw - 450	» Grafveld aan de Diedenweg/Geertjesweg: De vroegste periode bestaat uit 21 graven, zowel inhumaties als crematies. Van Es koppelt deze vroegste periode aan de Laeten of Foederatii (horige boeren of onder een verdrag vallende immigrantengroep, van Germaanse herkomst) gezien het voor deze groep kenmerkende vondstcomplex. Tot deze periode rekt Van Es tevens de nederzettingssporen, hoewel er geen aanwijsbare relatie is tussen nederzetting en grafveld. Gelijktijdig grafveld in Garderen.
• 450-525	» Grafveld aan de Diedenweg/Geertjesweg: ca. 25 graven in rijengrafveld. Opvallend is het martiale element van de mannengraven (veel wapenbijgaven). Gelijktijdig grafveld in Loenen op de Veluwe en in Garderen.	
Tijd van moniken en ridders 500 - 1000	Vroege Middeleeuwen	
	• 525-675	» Grafveld aan de Diedenweg/Geertjesweg: zes graven kunnen op grond van mobilia met zekerheid in deze periode geplaatst worden, zeven andere graven op grond van oversnijdingen. De graforiëntatie is N-Z. Tevens crematies, gedateerd door urntypen en stratigrafie. Twijfel over de continuïteit van begraving. Een onderbreking gedurende de 6e eeuw en een opnieuw in gebruik nemen van het grafveld in de 7e eeuw behoort tot de mogelijkheden. Gelijktijdig grafveld in Loenen op de Veluwe, in Garderen en Heelsum.
	• 675-einde 8e eeuw	» Grafveld aan de Diedenweg/Geertjesweg: crematiegraven, al dan niet gelegen binnen een kringgreep. De crematies komen zowel in de vorm van 'Brandgruben' als van urnbegravingen voor. Een enkel Z-N-inhumatiegraf vormt de schakel met de vorige periode. De opleving van de crematierite [niet-christelijk] vormt een onopgelost vraagstuk. Gelijktijdig grafveld in Putten-Huinveld, Ermelo en Beekbergen (Spelderholt).
	• 7e eeuw	» Begin van de kerstening. Kapel opgericht op de Wageningse Berg door missiebisshop Suitbertus (functioneerde 690/2, †na 711). Nederzetting op de Berg. Legende over heidense priesteressen met brandend rad.
	• 700 ca. • 777	» Christelijke graven in rijen van oost naar west naast het Frankisch grafveld. » Karel de Grote geeft het veen bij Wageningen aan de kerk van St.Maarten te Utrecht.
	• 800 ca.	» Grafveld aan de Diedenweg/Geertjesweg: hiertoe behoort het homogene ZW-deel van het grafveld, met 66 W-O georiënteerde inhumaties. Op grond van de W-O oriëntatie en het ontbreken van grafgraven wordt dit deel van het grafveld als christelijk beschouwd. De westelijke, langs de Diedenweg lopende graven, zijn het oudst, de verder van de Diedenweg gelegen graven zijn jonger. Gelijktijdig grafveld in Putten- Huinveld.
	• Middeleeuwen - 13e eeuw	» Bij een opgraving op het Olympiaplein in 1991 worden een oude beekafzetting en veel paalsporen van bewoning gevonden. Rond de 13e eeuw neemt de ze bewoning af, wat verband kan houden met de aanleg en de ommuring van de stad Wageningen. » Ontstaan van handelscentrum en overslagplaats Rijnwijk, gelegen langs de Veerstraat/Veerweg of in Randwijk? De plaats blijft bestaan tot het einde van de 12e eeuw.
	• 838	» (23 maart) Eerste vermelding van de naam Wageningen (?): 'Wagenwega'. (WAGENVVEGA, UAGANUUEGA): graaf Rodgar geeft kerk en goederen aan de kerk van St.Maarten te Utrecht. Vermelding van de plaatsnaam Wageningen, geschreven als in villa Uaganuuega. » Vermelding van de plaatsnamen Brakel, geschreven als Bracola, en Dolder, geschreven als Thulere.
	• 9e eeuw • 996	» Noormannen verwoesten de kapel op de Berg. Kapel wordt herbouwd. » Eerste vermelding van het bos De Moff, tussen Ede en Wageningen, geschreven als forestis Moffet.

# De geschiedenis van Wageningen

Tijdvak	Jaartal	Gebeurtenis
Tijd van steden en staten 1000 - 1500	Hoge en late Middeleeuwen	
	• 1000 ca.	» Kapel in Renkum gesticht.
	• 1059	» Volgens een oorkonde schenkt bisschop Willem van Utrecht († 1076) de tienden van de waarden en aanwassen van Rhenen tot Arnhem en van Arnhem tot Deventer aan de kerk van Zutphen.
	• Twaalfde eeuw	
	• 12e eeuw	» Te Rijnwijk wordt tol geheven van voorbijvarende schepen.
	• 1125	» Vermelding van de plaatsnaam Wageningen, geschreven als actum apud Wachoningon. Keizerin Mathilde († 1167), weduwe van keizer Hendrik V († 1125), geeft te Wageningen een oorkonde uit, waarin zij koningsgoed in de buurt van Aken aan de St. Maartenskerk te Utrecht schenkt. Dat Wageningen dan al een plaats van belang is, mag vanwege de strategische ligging en door het hierboven vermelde, wel worden aangenomen.
	• 1150 ca.	» Verbrande bewoningsresten, daterend uit deze tijd, gevonden noordoostelijk van de Veerweg: Pingsdorfer aardewerk, gedeeltelijk verbrand zaad van haver, wikke e.d.
	• 1150 ca.	» Ontwikkeling van een nieuw dorp aan de voet van de Berg in westelijke richting, aanvankelijk Wagvene geheten. Dit dorp nam later de naam van de nederzetting op de Berg over. Men ging spreken van Oud-Wageningen en (de stad) Nieuw-Wageningen (zie echter 1240).
	• 1165	» Vermelding plaatsnaam Nude, geschreven als terra illa que vulgo Noda dicatur.
	• 1177	» De Utrechtse burgers bevrijd van het stapelrecht te Rijnwijk. Laatste vermelding van Rijnwijk.
	• Dertiende eeuw	
	• 1200 ca.	» Kasteel ter Horst gebouwd aan de Utrechtse zijde van het veen in de Gelderse Vallei.
	• 1216	» Vermelding van de plaatsnaam Dolder, geschreven als curtis Dholre.
	• 1240	» Graaf Otto II van Gelre (1229-1271) versterkt (Nieuw-)Wageningen met wallen en dubbele grachten.
	• 1245	» Keizer Frederik II (1212-1250) geeft machtiging om de Noda (Nude) en Nudam (Grebbedijk) door te graven.
	• 1263	» Graaf Otto II verleent het oppidum Wageningen stedelijke rechten. Hij verleende ook aan enige steden het Zutphens stadsrecht, o.a. Roermond (1224/1229), Harderwijk (1231), Emmerik (1233), Arnhem (1233), Doesburg (1237) en Wageningen (1263).
	• 1280	» (11 mei) Reinald I, graaf van Gelre (1271-1326) en hertog van Limburg (tot 1288), erkent dat de Proost van St. Jan te Utrecht het collatierecht heeft van de kerk van Nieuw-Wageningen, "...evenals hij dat heeft f.a.v. de kerk op de Berg sinds onheugelijke tijden..." (cf. A. van Slichtenhorst).
	• 1288	» De kerk te Nieuw-Wageningen (op de Markt) voltooid. Vondsten hier zijn van na ca. 1300
	• Veertiende eeuw	
	• 1300 ca.	» (11 november) Op St.Maarten moesten de boeren de tins (belasting, vaak in natura) brengen naar de Ruwenhof, waar de vertegenwoordiger van de graaf/hertog van Gelre resideerde.
	• 1310	» Reinald I laat door koning Hendrik VII de in 1263 aan Wageningen verleende stadsrechten nietig verklaren, evenals die van andere Gelderse steden (behalve Nijmegen en Zutphen).
	• 1312	» (4 december) Reinald I vaardigt opnieuw stadsvrijheid en voorrechten van Wageningen uit, dat hij de naam 'Godswaard van de Veluwe' geeft. Deze naam vindt geen ingang.
	• 1318	» Graaf Reinald I stelt Wageningen vrij van de betaling van schatting wegens hem bewezen trouw in zijn conflict met zijn zoon, de latere Reinald II (1326-1343).
	• 1320	» Frederik II van Sierk, bisschop van Utrecht (1317-1322) schenkt Wageningen f 200 als vergoeding voor schade, toegebracht door de aanhoudende strooptochten van de Stichtsers.
	• 1322	» Dijkbreuk.
	• 1339	» Gelre wordt een hertogdom.
	• 1343	» (1 december) Verbond der steden van het hertogdom Gelre en de graafschap Zutphen tegen de te verwachten gevolgen van successietwisten na het overlijden van hertog Reinald II.
	• 1344	» (28 januari) De steden Arnhem en Wageningen ontvangen 'verzekering wegens de voldoening van hetgeen zij voorgeschoten hadden om in de schulden van de hertog tegemoet te komen'.
	• 1344	» Stichting van een kapelanie in de kerk van Oud-Wageningen door de 'Ghesellen van den Craen'.
	• 1350 ca. - 1361	» Successietwisten in Gelre tussen de zoons van Reinald II uit diens tweede huwelijk, Reinald III (1344-1361 en 1371) en zijn jongere broer Eduard (1361-1371), gesteund door resp. de adelspartijen van de Heeckerens en de Bronckhorsten.
	• 1361	» (28 juni): de stad Wageningen neemt hertog Eduard, na de afzetting van zijn broer Reinald III, aan tot erfheer en belooft hem gehoorzaamheid, dienst en trouw.
• 1371	» Het in Gelre regerende huis Wassenberg in mannelijke lijn uitgestorven. » Successietwist tussen de zusters Machteld en Maria (dochters van Reinald II uit diens eerste huwelijk), de laatste uit naam van haar zoon Willem van Gulik. Machteld roept zich uit tot hertogin van Gelre (1371-1379, † 1384).	
• 1372	» De Heeckerens en de Bronckhorsten beginnen weer te twisten. Hertogin Machteld van Gelre neemt Wageningen in; namens haar wordt slot Grunsfoort bij verrassing genomen. Kort daarna wordt de stad door de Gulikse partij ingenomen. Het blijft tot 1377 onder de Gulikse pretendent Willem.	
• 1377	» Bij een overeenkomst tussen Machteld en de pretendent Willem van Gulik komt Wageningen aan het aan Machteld toegekende deel van Gelre (1377-1379).	
• 1379	» Hertogin Machteld doet afstand van Wageningen en van haar rechten op Gelre, ten gunste van Willem van Gulik, als hertog van Gelre Willem I (1377/9-1402), sinds 1393 als Willem III ook hertog van Gulik).	
• 1390	» Het "Gemeijne veen" door hertog Willem I van Gelre verdeeld tussen Wageningen en Bennekom. Een perceelsscheiding in het terrein wordt niet aangebracht [zie 1882].	
• Vijftiende eeuw		

# De geschiedenis van Wageningen


Tijdvak	Jaartal	Gebeurtenis
	1400 ca.	» 'Wordt aan de armen leek N. die op het oude kerkhof woonde (op de Berg) en dat niet meer gebruikt wordt doordat de kerkdienst naar de stad was verplaatst, door de Utrechtse bisschop Frederik III van Blankenheim (1393-1423) toegestaan ter plaatse groenten en veldvruchten voor zijn levensonderhoud te kweken'.
	1422	» Als reactie op een Gelderse strooptocht in het Stichtse overweldigd bisschop Frederik III van Utrecht, Wageningen onverwacht tijdens St.Maartensavond (10 nov.). » Bevelhebber ridder Hendrik van Homoet sneuvelt met 800 anderen. Stadsbrand, waardoor de stad grotendeels wordt verwoest. Archeologische vondsten uit de 15e eeuw en een 30 cm dikke brandlaag op het hele terrein in de Heerenstraat onder de oude RK-kerk geven dit aan (De andere grote stadsbrand was in 1625).
	1423	» Met het overlijden van Reinald IV, hertog van Gelre (1402-1423) en (als Reinald I) hertog van Gulik, sterft de in Gelre regerende tak van het huis Gulik(-Heimbach) uit. Begin van de successietwist tussen de pretendenten Arnold van Egmont (die via de vrouwelijke lijn uit het huis Wassenberg stamt) en Adolf, hertog van Gulik en Berg, de naaste mannelijke verwant van Willem I en Reinald IV uit het huis Gulik. Arnold komt aan het bewind (1423-1465 en 1471-1473), maar wordt niet door keizer Sigismund met Gelre beleend.
	1426	» In de rekenboeken van de stad Nijmegen wordt melding gemaakt van 'den veer tot lexkenshuys'. Het veer is gemeenschappelijk bezit geweest van Nijmegen en Wageningen.
	1434	» 'Op 10 maart doet Hertog Arnold afstand van zijn recht van losse of wederkoop op den hof ten Ruwenhove bij Wageningen, welke voormaals Hertog Eduard in pandschap uitgedaan en nu door huwelijk aan Johan van Boedberg gekomen was'.
	1450	» De Rijn wordt na de St.Elisabethsvloed van 1421 minder waterrijk en verlegt zijn bedding, stroomt niet meer langs de wallen.
	1465	» Arnold van Egmont afgezet door zijn zoon Adolf (1465-1471, †1477).
	1466	» Wageningen krijgt van hertog Adolf vrijheid van tolleren op Rijn, Waal, IJssel en Maas.
	1468	» Willem van Egmont, oom van hertog Adolf maar aanhanger van Bourgondië en aanvoerder der Kleefsen, verwoest en bezet Wageningen (1468-1469).
	1469	» Wageningen door Hertog Adolf ingenomen (Gelders 1469-1473).
	1471	» Arnold van Egmont in zijn macht hersteld maar niet door de Staten van Gelre aanvaard († 1473). Hij verpandt – onwettig – het hertogdom aan Karel de Stoute, hertog van Bourgondië.
	1473 - 1483	» David van Bourgondië, bisschop van Utrecht (1456-1496) laat de Griff graven uit een gedeelte van de Kromme Eem.
	1473	» Schouwbrief betreffende de Grebbedijk van bisschop David van Utrecht.
	1473 - 1477	» Wageningen onder Bourgondisch bestuur.
	1477 - 1480	» Wageningen weer Gelders, tijdens regentschap van hertogin Catharina, zuster van hertog Adolf, voor diens zoon Karel.
	1480	» (12 maart) Verdrag tussen Lodewijk XI, koning van Frankrijk, Hendrik III van Schwarzburg, bisschop van Münster, de regentes Catharina van Egmont, bannerheren, ridderschap en steden van Gelre, tot onderlinge hulp tegen Maximiliaan van Oostenrijk en de hertog van Kleef.  » Gelre komt weer onder Bourgondisch bestuur. Aartshertog Maximiliaan van Oostenrijk belegert Wageningen. Kapel op de Berg verbrand. De stad capituleert op 8 augustus en wordt aan de hertog van Kleef in pand gegeven (1480-1489).
	1489	» Dirk Verhoeven, burgemeester van Arnhem, verovert Wageningen voor de pretendent Karel van Egmont: 'Wageningen uit pandschap van Hertog van Kleef ontveldigd door Geldersen, in het bijzonder door die van Arnhem, ten gunste van Karel van Egmond'. De stad wordt weldra door Bourgondische troepen hernomen.
	1489 - 1492	» Wageningen onder Bourgondisch bestuur.
	1492 - 1538	» Karel van Egmont, hertog van Gelre, in voortdurende oorlog met de Bourgondisch- Habsburgse landheren Maximiliaan, Filips de Schone en Karel V.
	1492	» Floris van IJsselstein, Bourgondisch commandant van Wageningen, geeft de stad na belegering over aan Karel van Gelre.
	1499	» (19 augustus) Hertog Karel stelt Arend van der Lawick aan tot Rigter van Wageningen.
<b>Tijd van ontdekkers en hervormers</b>		
<b>1500 - 1600</b>		
	Zestiende eeuw	
	16e eeuw	» Veenontginning en afgraven van het veen in het Binnenveld bij Veenendaal
	1500	» Kasteel de Lawick, met gracht.
	1500 ca.	» Heipaal van populierenhout, gevonden bij bouwrijp maken van grond aan de Schoolstraat. Onderzoek wees uit dat het hout op ca.1500 gedateerd kan worden.
	1500	» 'Op 29 november koopt hertog Karel ten behoeve van de bouw van een burcht op een hoek der stad van Johan van Arnhem, een huis en erf, nevens de windmolen en de wind'.
	1500 ca. 1825	» Bewoningssporen die dateren uit deze periode, opgegraven in 1990/91 in de Heerenstraat onder de Waterstaatskerk.
	1500 - 1526	» Bouw van het kasteel in de zuidoosthoek van de stad binnen de stadsmuren met eigen gevechtstoren en een eigen gracht.
	1505	» Wageningen ingenomen door troepen van Filips de Schone, maar kort daarop door Karel van Gelre heroverd.
	1506	» (juni-oktober) Wageningen tevergeefs belegerd door Bourgondische troepen onder leiding van Filips van Bourgondië, de latere bisschop van Utrecht (1517-1526).
	1509	» (16 maart): stichting St. Anna-altaar in de kerk.
1515	» De St. Annabroederschap gesticht.	
1517 -1518	» De kerk voorzien van een kruiswerk.	
1521	» "Begiffing van de kerk met een oksaal en sacramentshuis, en stichting van het St. Anthonis-altaar c.q. stichting St. Anthoniusgilde."	
1526	» (27 oktober) overeenkomst tussen hertog Karel en Willem Bor, heer van Indoornik, Drost te Wageningen, over het Kasteel.	

# De geschiedenis van Wageningen

Tijdvak	Jaartal	Gebeurtenis
	1538	» Willem V, hertog van Gulik, Kleef en Berg, graaf van Mark, tot hertog van Gelre (als Willem II) uitgeroepen (1538-1543, † 1592). Dood van Karel van Gelre. Eis van de burgerij om het kasteel te slopen. Willem II wordt te Wageningen ontvangen (16 april) en door burgemeester Jelis van Riemsdijk en ingehuldigd.
	1539	» De buurschappen Lakemond en Harten door Willem II aan Wageningen toegevoegd (tot 1817). Wageningen krijgt het recht van opdrift van schapen en andere beesten en het recht heide te maaien en te plaggen in de Mof (de bossen op de Wageningse Berg).
	1540	» Wageningen genoemd als Hanzestad.
	1543	» (lente) Gelre wordt in de laatste Gelderse Successieoorlog geteisterd door plunderende Gelderse en keizerlijke troepen. Wageningen krijgt van Karel V vrijwaringsbrief tegen plundering. Tiel misgunt Wageningen dit voordeel, ziet daarin afval van Willem II en doet mislukte aanval op Wageningen.
		» Willem II staat bij het Verdrag van Venlo Gelre af aan Keizer Karel V, die hertog van Gelderland wordt (eerste vermelding van de naam Gelderland).
		» (12 september) Bannerheren, ridderschap en steden erkennen bij het Traktaat van Venlo Karel V als hertog van Gelderland. De nieuwe hertog bevestigt vrijheden, privileges, oude rechten en gewoonten. Gelderland vormt nu een onderdeel van de 17 Nederlanden en wordt bestuurd door een stadhouder. De eerste stadhouder is René van Nassau, prins van Oranje (†1544).
	1546	» (5 februari) Karel V bezoekt met zijn zuster, de landvoogdes koningin Maria van Hongarije, Wageningen. Ze worden ontvangen door burgemeester Jelis van Riemsdijk.
	1545	» De Bisschop-Davids-Grift uitgediept tot Boveneindsche Grift met schutten.
	1547 - 1551	» Nieuwe haven aangelegd in opdracht van keizer Karel V, in 1551 voltooid. Wageningen komt weer aan het vaarwater te liggen door uitdieping van de 'lamme arm' van de Rijn tot haven.
	1549	» Veenendaal gesticht door turfgravers.
	1558 - 1560	» Geschil tussen de drost van het kasteel en de stedelijke regering over het beheer van de stadssleutels. De drost, vertegenwoordiger van de centrale regering, wint dit conflict.
	1560	» Verbinding Rijn-Eem gemaakt via Schoonderbeekse Grift en Bisschop-Davids-Grift.
	1567	» Aan 'Meister Heijmen die Jeude' wordt octrooi verleend tot het exploiteren van een Bank van Lening (zie 1668).
	1568 - 1648	» Tachtigjarige Oorlog.
	1572 - 1576	» Wageningen bezet door troepen van Alva, die de burgers brandschatten en mishandelen.
	1576	» De Spaanse troepen verlaten Wageningen. Pacificatie van Gent.
	1578	» Begin van de Reformatie in Gelderland en Wageningen door de stadhouder Jan van Nassau. Beeldenstorm te Wageningen. De stadssecreef, die onder de toren werd bewaard, aan stukken geslagen, waardoor documenten verloren gingen.
		» Willem van Varick is de eerste predikant.
	1579	» Gelderland sluit zich aan bij de Unie van Utrecht.
	1582	» Verbod tot uitoefening van een andere godsdienst dan de 'Ware evangelische religie'.
	1586 - 1635	» De uit het O.L. Vrouweklooster te Renkum vertrokken nonnen gehuisvest in Wageningen, in het Convent aan de Kloosterstegen, op grond van in de Unie van Utrecht getroffen alimentatieregelingen.
	1595	» (maart) Dijkdoorbraak Grebbekade, overstroming Gelderse Vallei, instorting stadspoort Nude door overloop van Rijnwater. Schade tot in Amersfoort. Na de overstroming wordt de kade tot Grebbedijk opgewerkt.
	1595	» Oudst bekende zegel van Wageningen.
	1599	» Herhaalde doorbraken van Grebbedijk. Bisschop-Davids-Grift afgedamd met 'Nijen Dick'.
<b>Tijd van regenten en vorsten</b> 1600 - 1700	<b>Gouden Eeuw</b>	
	Zeventiende eeuw	
	1624 - 1625	» De vestingwerken gemoderniseerd na de Vastelavondraid van Hendrik van den Berg (februari 1624).
	1625	» (18 september) 's avonds hevige brand in de binnenstad van poort tot poort, waarbij 38 achterhuizen of schuren, 11 voorhuizen, en 11 (hooi- of koren)bergen verloren gaan, bijna de gehele binnenstad. Collecte.
	1630 ca.	» Begin van de tabaksteelt in Wageningen. De verbouw van tabak duurt tot ca. 1890.
	1635	» Oprichting Schippersgilde.
	1639	» Oprichting Snijders- of Kleermakersgilde.
	1643	» Dijkbreuk.
	1643	» Aan Burgemeester Johan Junius wordt in erfpacht uitgegeven het bolwerk aan het eind van de Broekstraat (nu Junusstraat) tegenover Duyvelsdal (Duivendaal).
	1649	» De stad krijgt twee vrije paardenmarkten. Oudst bekende paardenmarkt in Wageningen.
	1650 ca.	» Besluit tot het graven van een nieuwe haven uit de Rijnstroom, maar pas in 1714 met geld van het Waterschap gerealiseerd.
	1651	» (25/26 januari): Grebbedijk doorgebroken, overstroming tot aan Amersfoort. Dorpsbewoners van Laar, Ter Horst, Veenendaal, Bennekom, Hoekelom, Harselo, Ede en andere nederzettingen moeten vluchten.
	1652	» Slaperdijk aangelegd door Utrecht, in 1653 voltooid.
	1662	» Brand van het stadhuis: volgens Goossen is het raadhuis in de Kapelstraat verbrand. Verlies van documenten.
	1668	» Joodse begraafplaats op de Bleijk in gebruik genomen.
	1668	» Octrooiverlening voor exploitatie van Bank van Lening. De vorige werd in de tijd van Alva verboden (zie 1567).
	1672 - 1673	» De stad bezet door het Franse leger onder bevel van Rochefort. De stad wordt in nov. 1673 ontruimd. De Franse troepen vernielen een gedeelte van het kasteel.
	1674	» Twisten pro en contra stadhouder Willem III in Wageningen.
	1675 - 1703	» Heerschappij van de 'Oude Plooi' (protegés van Willem III) in Wageningen.



# De geschiedenis van Wageningen

Tijdvak	Jaartal	Gebeurtenis
	1680	» Oprichting Kramers- en Lakenkopersgilde.
	1688	» (30 juni) Bijeenkomst afgevaardigden van Arnhem, Rhenen, Wageningen en Amersfoort in de Barneveldse herberg 'De Roskam' om te spreken over de tabaksteelt in de Gelderse Vallei.
	1691	» Koning-stadhouder Willem III en zijn vrouw Maria Stuart doen Wageningen aan op weg naar paleis 't Loo.
	1698	» Tegenwoordige gemeentehuis gesticht op de fundamenten van het schuttershuis van het St. Anthoniusgilde.
Tijd van pruiken en revoluties 1700 - 1800	Eeuw van de Verlichting	
	Achttiende eeuw	
	18e eeuw	» Houtvloten passeren Wageningen vanuit Duitsland naar Dordrecht, bestemd voor de bouw van huizen, paalfunderingen en schepen. Zo'n houtvlot had een bemanning van 500 man, was 300 meter lang, 50 meter breed en de stammen waren 2 ½ meter hoog opgestapeld. Aan boord van zo'n drijvend dorp waren een bakkerij, slagerij, stallen, officiershutten en slaaphutten.
	18e eeuw	» Theekoepel op de zuidelijke stadsmuur.
	1702	» Begin der Plooiërijen in Gelderland (strijd tussen protegés van Willem III en meer democratisch gezinden).
	1703 - 1707	» Wageningen speelt rol in Gelderse Plooiërijen. Bestuur volgens de 'Nieuwe Plooi', bestaande uit de magistraat en het college van gemeenslieden, een vertegenwoordiging van de burgerij.
	1707	» (Oktober) Onlusten wegens het benoemen van regenten, waardoor expeditie naar Wageningen door Arnhemse corpsen. De poorten worden beschoten en Wageningse burgemeesters gevangen genomen. Begin van herstel van de 'Oude Plooi', de vroegere oligarchie (definitief sinds 1717), die aan de macht blijft tot 1795.
	1711	» Overstroming Gelderse Vallei, doorbraak van de Grebbedijk. Bij het herstel van de dijk wordt meteen een havenkom gegraven met waterschapsgeld. [zie 1714].
	1712	» Doorbraak van de Grebbedijk. De Geldersen weigeren de doorbraak te herstellen voor Utrecht.
	1714	» Regeling over het 'toemaacken en verswaaren' van de Grebbedijk tussen Wageningen en Grebbe en het maken van een waterlozing door de Slaperdijk [de heulen/duikers bij de Rooze Haan].
		» Rijnhaven verbeterd.
	1717	» Rijnhaven opgeleverd.
	1717 - 1723	» Vestingwerken worden gesloopt, wallen met bomen beplant.
	1719	» Nieuw aangemaakt baggerland achter de looikuipen bij de Bergpoort verkocht aan A. Vonck, die op 2 percelen grond 2 huizen bouwde.
	1720 ca.	» Er worden huizen bijgebouwd op de onbebouwde terreinen op gedempte grachten in het noorden van de binnenstad. zoals de tweede pastorie aan de Riemsdijkstraat, voor of in 1720.
	1720	» Burgemeester Lubbert Adolph Torck laat het kasteel slechten. Op de fundamenten verrijst huize Vada (volgens H.L. Driessen dateert de villa Vada uit 1750).
		» Oude Bergpoort gesloopt en vervangen door een poort met koepeltoren.
	1724	» Burgemeester Lubbert Adolph Torck laat een aantal pompen aanleggen op de plaats van de stadspompen: in de Hoogstraat bij de Bergbrug, in de Hoogstraat bij het Oranjehotel, Hoogstraat bij de Beuningstraat, Hoogstraat bij de Boterstraat, op de hoek van de Waagstraat en Marktstraat, op de Markt, in de Vijzelstraat en bij het ziekenhuis. Deze zijn afgebroken in 1898. Ook in Oud-Wageningen bij hotel De Wereld komt een stenen pomp, die pas na 1945 werd afgebroken.
	1724	» De Latijnse school krijgt een nieuw gebouw in de Agterstraat (nu hoek Heerenstraat-Molenstraat).
	1724 - 1725	» Straatverlichting door olielantaarns op palen.
	1726	» Binnenhaven en het Nieuwe Kanaal gegraven, vanuit de Griff in het Binnenveld tot aan de Nudestraat, voor afvoer van turf uit Veenendaal. In 1923 werd het deel van Vadaterrein tot aan het Rijksproefstation voor Zaadcontrole gedempt.
	1727	» Vereniging der vier armengilden tot één college. » Openbare terechtstelling door radbraken en onthoofden op de Markt van een moeder en zoon wegens diefstal.
	1730	» R.K. kerk schuur aan de Lawickse Allee buiten de Bergpoort in gebruik genomen. » Bouw boerderij Kruiponder in het grensgebied Wageningen-Rhenen aan het Nieuwe Kanaal.
	1735	» Kolonisatie door Mennonietengezinnen, die uit Oost-Pruisen waren verdreven. Elf doopsgezinde gezinnen komen naar Wageningen en krijgen een terrein langs de Binnenhaven toegewezen, dat later de Mennonietenbuurt ging heten. Zij vertrokken weer tussen 1736 en 1744. De 'Mennistenhuizen' bleven nog lang staan, het laatste, waarin zich hun vergaderplaats De Vermaning bevond, is in 1928 gesloopt.
	1732	» Overeenkomst tussen Wageningen en Duisburg tot het instellen van een veerdienst van Wageningen op Rotterdam en Amsterdam.
	1734	» J. van Schuylenborgh, zoon van burgemeester Van Schuylenborgh, benoemd tot postmeester.
	1735	» Invoering Groot, Middelbaar- en Klein Burgerrecht. » Protest van de schippers tegen betaling van tolgeld voor de draaibrug bij de haven (zie ook 1800).
	1738 - 1744	» Bouw van 11 herenhuizen in de Heerenstraat (vijf Roozendaalse huizen, vier in het hoofdgebouw en twee in Huize Torck).
	1739	» Scheepstimmerwerf met dwarshelling bij de havenkom aangelegd. » Openbare terechtstelling op de Markt door onthoofding van Aart Peters Keyser wegens manslag.
	1744	» Lexkesveer gezamenlijk gekocht door Nijmegen en Wageningen.
	1745	» Aanleg van de Grebbelinie. » De Latijnse school verplaatst naar het pand in de Molenstraat.

# De geschiedenis van Wageningen

Tijdvak	Jaartal	Gebeurtenis
	1750	» Bouw villa Vada (volgens H.L. Driessen; volgens Fuchs dateert villa Vada uit 1720).
	1755	» Zware hagelbui over Wageningen, waardoor het grootste deel van de tabak verloren gaat.
	1770	» Hovestad aangesteld als officiële zalmvisser op de Rijn. In 1777 ving hij 143 zalmen, in 1781 slechts 1, in 1782 waren het er 34.
	1777	» Stichting Diaconieschool op de hoek St. Annastraat-Boterstraat.
		» Oprichting van twee Chr. bewaarscholen voor kinderen van 4-7 jaar.
	1778	» Verpachting van de R.K. kerk buiten de Bergpoort.
	1781	» Bevolking geteisterd door "rode loop" (dysenterie).
	1795	» De stad bezet door het Franse leger.
	1795 - 1813	» De stad een deel van de Bataafse Republiek, koninkrijk Holland en Frans keizerrijk; burgerrecht verliest zijn betekenis; opheffing van de ambachtsgilden.
	tot 1800	» Alleen zeilschepen op de Rijn. Gebruik van paarden via het jaagpad langs de rivier om de schepen voort te bewegen bij windstille of stroomopwaarts, soms wel vijf paarden tegelijk. In 1735 was er protest door de schippers en jagers, die bruggeld moesten betalen voor de draaibrug bij de haven, waar de paarden overheen konden. Na 1800 komen de stoomschepen, en daarna de motorschepen. De Rijnaken verdwijnen geleidelijk aan.
Tijd van burgers en stoommachines 1800 - 1900	Industrialisatietijd	
	Negentiende eeuw	
	1803	» Invoering van wijknummers. De binnenstad is wijk A, Oud-Wageningen is wijk B, de Buurt is wijk C, de Nude is wijk D en de Wageningse Berg bij Kortenburg is wijk E. Binnen deze wijken worden de huizen doorlopend genummerd via een vaste route. Regelmatig vinden er omnummeringen plaats.
	1804	» Verkoop van het Lexkesveer aan F.G. Baron van Lynden van Hemmen wegens gemeentelijke financiële moeilijkheden als gevolg van de Franse bezetting.
		» De kerk op de Markt krijgt voor het eerst een orgel.
	1807	» Oprichting van het Departement Wageningen van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen.
	1809	» Oprichting van de Bibliotheek van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen.
	1812 - 1813	» De eerste kadastrakaarten opgemaakt in Wageningen door de landmeter Adr. Kommers Pz. Hij heeft tevoren ook de grenslijnen vastgesteld samen met de betreffende burgemeesters.
	1813	» De Fransen verlaten de stad. Intocht van Pruisische Jagers. De stad behoort sindsdien tot het Koninkrijk der Nederlanden.
	1817	» De buurschappen Harten en Lakemond van Wageningen gescheiden (zie 1539).
	1818	» Een tweede kadastrale opmeting gedaan, vastgelegd op 22 kaarten + 13 mooi beschreven plans met een verzamelkaart door A.U. Machen, verzameld in een gebonden atlas door H. Weijers.
		» Het wapen van Wageningen bevestigd door de Hoge Raad van Adel.
	1819	» Aanleg Rijksweg 6 (Grebbe-Arnhem).
	1822	» Ingebruikname Rijksweg 6 (Grebbe-Arnhem).
	1823	» Aanleg kerkhof bij de R.K. kerkschuur aan de Lawickse Allee.
	1825	» Bouw van de toren van de R.K. kerkschuur aan de Lawickse Allee.
		» Sloop van de Nudepoort. De Hoogstraat werd daarna afgesloten door een hek, de Nudebarrière genoemd, waar de gemeente poortgeld hief. In 1838 is het poortgeld voor Wageningers tijdelijk opgeheven en gold het alleen voor vreemdelingen. In 1846 is voor iedereen het poortgeld weer ingevoerd, om in 1851 definitief afgeschaft te worden.
		» Uitgifte in erfpacht aan het Rijk van het recht van heffing van tol- en weggeld op de Grebbedijk.
	1829	» Felle brand in de Benedenbuurt, vooraan bij de Dijkgraafseweg.
		» Ingebruikneming begraafplaats aan de Rijksweg 6.
	1830 ca.	» Sigarenfabricage komt op. In 1850 zijn er vier fabrieken in Wageningen, in 1900 acht en in 1914 zelfs tien.
	1831	» Vondsten van graven nabij de ruïne van het oude kerkje op de Westberg.
	1832	» Stichting Sociëteit "De Harmonie" aan de Nudebrug.
	1834	» Een aantal hervormden maakt zich los van de Hervormde Kerk, de Afscheiding. In Wageningen maakt deze weinig opgang.
	1839	» Oprichting van de Israëlitische synagoge aan de Riemsdijkstraat.
	1843	» Terrein RK-kerkschuur aan Lawickse Allee verkocht aan gemeente voor woningbouw
		» Bouw Nudeoord in opdracht van Jacob Marcus Rosenik
	1844	» Wageningers vindt bronsschat aan de Geertjesweg.
	1844 - 1845	» Stichting particuliere begraafplaats van de familie De Constant Rebecque op de Westberg.
	1845	» Ontdekking van oude begraafplaats op de berg, fundering oud gebouwtje, scherven uit toe tot 12e eeuw van tufsteen en fragmenten van Romeinse dakpannen (zie ook 1938).
	1846	» Oprichting Nutsspaarbank.
		» Stichting afdeling Neder-Veluwe van de Gelderse Maatschappij van Landbouw.
	1847	» De nieuwe stadswaag opgericht aan de Waagstraat.
		» Commissie van Werkverschaffing van het Departement Wageningen van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen (tot 1884).
	1848	» Aanleg Grintweg naar Bennekom als onderdeel van de communicatieweg naar Nijkerk.
		» Oprichting Prof. Bewaarschool aan de Stationsstraat.
	1849	» Oprichting Bennekomsse tol.
	1850	» Stichting van het ambachtsonderwijs van het Departement Wageningen van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen.
		» Eerste steenfabrieken te Wageningen.
	1853	» RK-kerk (Waterstaatskerk) gebouwd aan de Heerenstraat. Tot 1925 in gebruik, in 1932 verkocht.
	1854	» De oude stadswallen herschapen in een plantsoen volgens het plan van de architect Zocher.



# De geschiedenis van Wageningen

Tijdvak	Jaartal	Gebeurtenis
		» Aankoop van drie kronen voor de RK-parochie. Deze kronen zijn afkomstig uit een schenking aan de Grote kerk te Haarlem in 1639 door regenten van het St.-Elisabeths Gasthuis te Haarlem. De grootste is een 30-armige kroon en de twee andere hebben 16 armen voor kaarsen. In 1925 werden deze drie kronen stevig opgehangen in de nieuwe RK-kerk aan de Bergstraat, waar ze de oorlogsverwoestingen overleefd hebben. In 1985 werden alle 62 kaarsen aangestoken in een feestelijke misviering.
	1855	» (5 maart) Grote watersnood. Doorbraak van de Grebbedijk bij de boerderij Den Dooven. Hotel Hof van Gelderland gedeeltelijk verwoest. Grote overstroming in de Gelderse Vallei tot aan Amersfoort. Bezoek van Koning Willem III.
	1856	» Inrichting van de Lijnbaan aan de Lawickse Allee. » Stichting Gemeentelijke Armeschool in het Plantsoen (ook genoemd burger- of stadsarmeschool).
	1857	» Oprichting Wageningse Gasverlichting Maatschappij. Eerste verlichting door middel van 50 gasstraatlantaarns, geleverd door de gasfabriek. In 1959 is overgegaan op aardgas.
	1858	» Aankoop van een gedeelte van de Distelkamp i.v.m. verlegging Grebbedijk. Aanleg plantsoen waaraan de Parkstraat herinnert. Verhoging van de dijk.
	1858 - 1859	» Bouw nieuw hotel Hof van Gelderland.
	1859	» Opening van het door de gemeente gesubsidieerde Instituut voor Middelbaar Onderwijs (J.B.J.A. Jansen) in het voormalige Dijkstoelhuis aan het einde van de Hoogstraat-zuid, grenzend aan de gracht [zie ook 1869]. Bouw van een nieuw Dijkstoelhuis aan de Grebbedijk. » Stenen boogbrug gebouwd bij de Nudepoort. Deze brug is in 1940 opgeblazen. [afb. Nudebrug in Goossen]
	1860	» Oudheidkundige vondsten bij oude kerkje op de Berg.
	1861	» Bouw Burgerbewaarschool aan de Rouwenhofstraat.
	1863	» De Rijkstelegraafdienst geopend. Restauratie van de kerk op de Markt. » Oprichting van de 'Stichting 17 november 1863 te Wageningen' voor de oprichting van een ziekenhuis, gefinancierd uit giften ter gelegenheid van de herdenking van 50 jaar onafhankelijkheid van Nederland.
	1864	» Diaconieschool in de Boterstraat en de Gemeentelijke Armeschool samengevoegd in het Sterrebosch.
	1865	» Pokkenepidemie.
	1865 - 1866	» (18 juni) Nationale herinneringsfeesten Slag bij Waterloo, 1815. » Bouw van het Algemeen Ziekenhuis op de Binnenbleek, hoek Molenstraat-Heerenstraat.
	1866	» Cholera-epidemie. » (1 december) Het Algemeen Ziekenhuis in gebruik genomen. Oprichting particulier instituut van Dekkers voor meer uitgebreid lager onderwijs (MULO).
	1868	» Stichting gymnastiekschool van het Departement Wageningen van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen.
	1869	» Hogere Burgerschool aan de Hoogstraat (Nudepoort) in voormalig Dijkstoelhuis.
	1870	» Oprichting school voor Chr. Nationaal onderwijs aan de Stationsstraat.
	1872	» Deze school is later als bioscoop in gebruik geweest. » (1 april) Herinneringsdag begin 80jarige oorlog (1568-1648). (september) Landbouw- en veetentoonstelling.
	1873	» Stichting van hotel de Wageningsche Berg. » (8 september) Cursus landbouwonderwijs aan Gemeentelijke HBS (volgens Fuchs). » Opening landbouwschool bij HBS (volgens Driessen). » Particulier instituut van Klein voor Uitgebreid Lager Onderwijs (ULO).
	1874	» Uitleg van de stad. Slechting van Krullewal en Eendenpoel. Ontstaan van de Marktstraat, Dijkstraat, Havenstraat en Parkstraat uitgevoerd door de Vennootschap Nieuw-Wageningen. » Feest wegens 25jarig regeringsjubileum Koning Willem III. Avondschool opgeheven.
	1875	» Opening Rijnzwembad.
	1876	» Oudheidkundige vondsten bij het kerkje op de Berg. Agterstraat herdoopt in Heere(n)straat. » (18 september) Landbouwschool wordt Rijkslandbouwschool. HBS in één gebouw verenigd met RLS op het Bassecour. Bouw der zijvleugels. » (20 september): landbouwtenoonstelling. Bouw postkantoor aan de Vijzelstraat.
	1878	» Oprichting Kamer van Koophandel. » Opheffing Latijnse school. » Opening stoombootdienst op Arnhem, De Batauwer.
	1879	» Stoomboten leggen ook aan bij het Wolfswardsche Veer. » Aanleg Laan van Duivendaal.
	1880	» Bouw Junushoff. » Uitgifte in erfpacht van de voormalige manege in het Plantsoen aan de Sociëteit De Harmonie. » Oprichting toneelzaal Junushoff. Nieuwbouw van herensociëteit Junushoff in gebruik genomen. » Broekstraat herdoopt in Junusstraat. » Bouw Internaat aan Laan van Duivendaal tot huisvesting van leerlingen van de Rijkslandbouwschool.
	1881	» Koning Willem III koopt Kortenburg (Oranje Nassau's Oord) voor zijn gemalin Emma en laat dit verbouwen tot zomerverblijf.
	1882	» Opheffing Geotrooieerde Bank van Lening. » (28 juli) verwelcoming koninklijk gezin op landgoed Kortenburg. (31 januari) Stoomtram naar Ede. » Bouw O.L. school I aan de Parkstraat. » Perceelsscheiding in de Bennekome Meenth. Wageningen krijgt eenderde gedeelte (het zuiden), de Buurt van Bennekom tweederde gedeelte (het midden en het noorden). » Steenfabrikant J.S. Bowles koopt grond van het voormalig kasteel, voor aanleg van het Bowlespark. » Verbouw O.L. school II in het Plantsoen.

# De geschiedenis van Wageningen

Tijdvak	Jaartal	Gebeurtenis
	1884	» Kasteelterrein verkaveld en als bouwgrond verkocht (Bowlespark). » Bezoek van een Transvaalse deputatie aan Wageningen.
	1885	» Opening Ooster Stoomtram Maatschappij Wageningen-Arnhem.
	1886	» Diligencedienst naar Arnhem opgeheven. » Bouw Prof. bewaarschool aan de Lawickse Allee voor de meer gegoeden. » Verbetering Rijnhaven.
	1887	» Herdenking 10jarig bestaan Rijkslandbouwschool. » Ooster Stoomtram Maatschappij Wageningen-Rhenen. Laatste diligence van Steuk vertrekt. » Opening particulier instituut van P. van Slooten voor Meer Uitgebreid Lager Onderwijs (MULO).  » Onthulling D.Vreedebank in het Noorderplantsoen. » Oprichting Vereniging tot Bevordering van het Marktwezen. Deze verrichtte de veekeuringen tijdens de veemarkten, organiseerde en voerde veelotingen met prijzen uit (in 1973 opgeheven).
	1888	» Bouw van de kerk van de Dolerenden van Wageningen aan de Schoolstraat nr.1. De Dolerenden vormen in 1892 samen met (een deel van de) de Christelijke Gereformeerde Kerk de Gereformeerde Kerken. Vanaf 1935 is de kerk in de Schoolstraat in gebruik bij de Gereformeerde Gemeente. In 1967 werd het gebouw verkocht aan de gemeente voor stadsvernieuwing en afgebroken.
	1891	» Bouw Villa Sanoer aan de Geertjesweg. » Oprichting Vereniging Voor Vreemdelingenverkeer (VVV). » (15 oktober) Ongeluk met de Barneveldse bierkar in Wageningen.
	1892	» Marketenster Elsie (ten) Hondijk sterft op 94-jarige leeftijd. Zij maakte de Slag bij Waterloo mee en was ingedeeld bij de 5e Bataafse Nationale Militie, 4e Compagnie, dienstnr. 107.
	1894	» Oudheidkundige vondsten bij kerkje op de Berg. » Emmapark aangelegd op de geslachte Krullewal en de gedempte Eendepoel.
	1895	» Bouw van kazerne met stalling aan de Wilhelminaweg voor de Koninklijke Marechaussee.
	1896	» Reorganisatie van de Rijkslandbouwschool. » Aankoop opstal van de scheepstimmerwerf.
	1896 - 1897	» Aankoop gasfabriek van de Wageningse Gasverlichtingsmaatschappij.
	1898	» Bouw HBS met conciërgewoning aan de Rijksstraatweg – Wilhelminaweg. » Afbreken van de openbare pompen: in de Hoogstraat bij de Bergbrug, in de Hoogstraat bij het Oranjarahotel, Hoogstraat bij de Beuningstraat, Hoogstraat bij de Boterstraat, op de hoek van de Waagstraat en Marktstraat, op de Markt, in de Vijzelstraat en bij het ziekenhuis. De pomp bij hotel De Wereld bleef nog lange tijd als laatste hardstenen pomp staan. Vismarkt verplaatst van Markt (Raadhuisplein) naar hoek Heerenstraat- Bowlespark (waar later het Kantongerecht stond).  » Koningin Emma schonk haar zomerverblijf Oranje Nassau's Oord (ONO) aan een sanatorium voor longlijders.  » Oprichting Coöperatieve Zuivelfabriek Concordia. » Opening nieuw postkantoor aan de Markt (Raadhuisplein). Ingebruikneming van de Wageningse waterleiding.
	1899	» Reinigingsdienst in exploitatie. » Gemeente krijgt vergunning voor aanleg en exploitatie van een telefoonnet (zie ook 1921). » Aanleg begraafplaats aan de Oude Diedenweg. » Verkoop van 126 iepen langs de Lawickse Allee; herplanting met lindes. Aanleg Gerdesstraten.  » Oprichting Wilhelminafontein.
Tijd van de wereldoorlogen 1900 - 1950	Eerste helft 20e eeuw	
	Twintigste eeuw tot 1950	
	1900	» Schenking aan het Rijk van grond voor de bouw van het Rijksproefstation voor Zaadcontrole
	1901	» (24 mei): Kerkgebouw van de Doopsgezinden aan de Walstraat in gebruik genomen. Hun eerste kerkdienst vond plaats in een zaal van Junushoff in 1895. Het kerkgebouw werd in mei 1940 bij het bombardement verwoest. » Opheffing van de tol nabij de Holleweg. » Landbouwtenoonstelling; bezoek van koningin Wilhelmina, koningin Emma en de prins
	1902	» Uitgifte in erfpacht van grond aan de Walstraat voor de bouw van een synagoge. De architect was Rijk de Vries. het gebouw is in 1903 in gebruik genomen. » Verkoop van grond voor aanleg begraafplaats Nederlands-Israëlitische Gemeente bij de Algemene begraafplaats in de Eng. » Verbreding Bergpoortbrug. » Bouw openbare school aan de Gravinnekamp.
	1903	» Reconstructie Hoogstraat. » Drukkerij Veenman vestigt zich aan de Riemsdijkstraat, gebouw in mei 1940 verwoest (In 1941-1942 volgde nieuwbouw aan de toenmalige Mennonietenweg. Uitbreiding in 1950 door aankoop van de naastgelegen garage Rosenboom). » Verbouw van voormalige openbare meisjesschool aan het Kerkplein (nu Markt) tot politiebureau, kantoor gemeenteontvanger, vergaderlokaal en wachtkamer. » Oprichting Arbeiderscoöperatie.
	1904	» Rijkslandbouwschool wordt Rijks Hogere Land-, Tuin- en Boschbouwschool. » Raadhuis krijgt centrale verwarming.
	1905	» Meisjesonderwijs in katholieke school in de Burchtstraat door de Zusters van het Cunerahuis. » Oprichting afd. Nederlandse Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde. » (3 feb.) grote brand in leerlooierij Roest aan de Stationsstraat.
	1906	» Verkoop door gemeente aan de Nederlands-Israëlitische Gemeente van de begraafplaats aan de hoek Generaal-Foulkesweg-Veerstraat.






# De geschiedenis van Wageningen

Tijdvak	Jaartal	Gebeurtenis
	1907	» Opening Christelijke Lagere School in het Noorderplantsoen , In 1909 krijgt de school de naam Julianaschool
	1908	» Eekmolen De Ooievaar aan de Rijksstraatweg gesloopt. » Stichting gymnastiek- en tekenschool aan Wilhelminaweg. » Studentensociëteit Ceres gehuisvest in een herenhuis in de Boterstraat [tot 1926].
	1909	» Gemeente koopt Lexkesveer van J.H. Telkamp te Heteren. » Bouw gymnastiek- en tekenlokalen aan de Wilhelminaweg.
	1910	» Oprichting Station voor Maalderij en Bakkerij. » Hotel De Wageningse Berg door blikseminslag afgebrand (in 1912 herbouwd). » Usclub Gelria. » Concessie voor waterlevering aan Renkum.
	1911	» Wageningsche Mandolineclub opgericht.
	1912	» (3 oktober) Oprichting Stichting Ziekenzorg. Oude inrichting gesloten. » Gemeente koopt voormalig ziekenhuis aan de Molenstraat. » Stroomleveringsovereenkomst met Arnhem. » De stad koopt het Lexkesveer van Baron van Lynden.
	1913	» Minister Talma dient wetsontwerp in voor hoger landbouwonderwijs, met zetel te Wageningen. Het blijft liggen wegens oorlog van 1914 en kabinetswijzigingen. » Onafhankelijkheidsfeest: viering van de onafhankelijkheid en de stichting van het Koninkrijk der Nederlanden in 1813. » De Verordening op de straatpolitie voor de gemeente Wageningen geeft een mooi beeld van de normen en waarden in 1913. » (11 december) Om 16.00 uur kreeg Wageningen de eerste elektrische stroom. Deze werd aangeleverd uit Arnhem. Vijf lampen brandden toen op de Markt, in de Hoogstraat, de Bergstraat en de Stationsstraat.
	1914	» Stichting van Veilingsvereniging Wageningen.
	1914 - 1918	» Mobilisatie. Distributie van levensmiddelen e.d. Legering van militairen. Huisvesting van Belgische vluchtelingen.
	1916	» Aankoop gebouw voor Gemeentewerken en gemeenteontvanger in de Waagstraat.
	1917	» Bevolking geteisterd door Spaanse griep.
	1918	» Gewijzigd wetsontwerp Hoger Landbouwonderwijs aangenomen. » (9 maart) Prins Hendrik opent Landbouwhogeschool. Prof. dr. J.H. Abersson eerste rector-magnificus.  » Opheffing Bennekomsse tol. » (27 april) Overname binnenbadhuis aan het Spijk.
	1919	» Wageningsch Studenten Orkest opgericht door prof. Van Uven. » Exploitatie Gemeentelijk Elektriciteitsbedrijf.
	1920	» Vereniging tot Bevordering Nijverheidsonderwijs in Wageningen e.o. » Totstandkoming verordening tot heffing van vermakelijkheidsbelasting. » Overeenkomst met Bond voor lichamelijke oefening over sportpark Tuindorp. » Aankoop villa Veluvia aan de Generaal Foulkesweg.
	1921	» Intrekking telefoonconcessie (zie ook 1899; verkoop aan het Rijk). » 24 februari Oprichting Wageningse Schoolvereniging » 21 juni Opening Rooms Katholieke Jongensschool Otto van Gelreweg.
	1922	» Stichting van Hesselink van Suchtelenfonds. » Elektrificatie tramlijn op Arnhem. » Verbouw raadhuis. » Bouw school Wageningse Schoolvereniging (de latere H.J. Piekschool).
	1923	» De Binnenhaven van Nudestraat tot aan de Lawickse Allee gedempt. » Antiekzaak van Van der Horst op de hoek Kapelstraat-Nieuwstraat afgebroken. Hier komt de winkel van de bakkerij van de RK Coöperatie De Volharding, waarin later aan het Salverdaplein het UVV-gebouw.
	1924	» Stichting van Wilhelminaschool. » Oprichting herstellingsoord De Leemkuil voor Amsterdams gemeentepersoneel, onder de naam Willen is Kunnen.
	1925	» In het Oranjehotel aan de Hoogstraat komt een bioscoopzaal (later het Luxortheater, tot 1959).  » (12 augustus) Inwijding van de nieuwe RK-kerk aan de Bergstraat. De oude RK-kerk in de Heerenstraat wordt in 1932 verkocht aan aannemer O. Tiemessen. Voor de bouw van zijn woonhuis sloop hij de voorgevel en ca. acht meter van de kerk.
	1926	» Rioleringsplan. » Opening badhuis aan de Veerstraat; buitengebruikstelling badhuis aan het Spijk. » Opening Prot. bewaarschool aan de Veluviaweg. » Opening R.K. bewaarschool hoek Heerenstraat-Waagstraat, geleid door de Zusters van het Cunerahuis.  » Reconstructie en bitumineren Grintweg. » Feestelijkheden ter gelegenheid van het 50jarig bestaan van het rijkslandbouwonderwijs.
	1927	» Openbare straatverlichting door elektriciteit. » Opening van het Slachthuis. » Overdracht van gebouwen en terreinen in gebruik bij de LH. » Verbetering van kademuren enz. » Pompgemaal met rioleringswerken.
	1927	» Ontdekking grafveld aan de hoek Diedenweg-Geertjesweg, uit 6e, - begin 7e eeuw.
	1928	» Autobusdienst op Arnhem door beëindiging concessie stoomtram. » (18 mei) Stichting commissie tot regeling van begrafenissen. » Bouw havenkantoor. » Topeka-deklaag op de Hoogstraat. » Opspuiten industrieterrein aan de haven. » Verbetering haven
	1929	» 7 januari Opening Kon. Emmaschool Oude Bennekomsseweg..

# De geschiedenis van Wageningen

Tijdvak	Jaartal	Gebeurtenis
		<ul style="list-style-type: none"> <li>» Geslotenverklaring Oude Nederlands-Israëlitische begraafplaats.</li> <li>» Schenking aan het Rijk van 2 ha grond en f 25.000 t.g.v. 50jarig. bestaan van rijksinstellingen van landbouwonderwijs.</li> <li>» Overdracht van Junushoff aan de gemeente Wageningen door sociëteit De Harmonie.</li> <li>» Openbare lagere school II ondergebracht in O.L. school I.</li> </ul>
	1930	» Aankoop motorpont.
	1931	<ul style="list-style-type: none"> <li>» De leerlooiërij van de firma Roest aan de Stationsstraat gaat failliet. Het gebouw wordt overgenomen door de sigarenfabriek Schimmelpenninck.</li> <li>» Viering 40jarig bestaan WV.</li> <li>» (6 februari) Aankoop sportpark Tuindorp met graveltennisbanen en opzichterswoning.</li> </ul>
	1932	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Befimmering muren grote zaal van Junushoff.</li> <li>» Uitbreiding Ziekenhuis.</li> </ul>
	1933	» (8 december) De Gereformeerde kerk aan de Ritzema Bosweg in gebruik genomen.
	1934	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Bezoek van Z.E. H.D. van Broekhuizen, gezant van de Unie van Zuid-Afrika.</li> <li>» Opheffing vismarkt. Vischhuis aan het Bowlespark uit 1898 wordt afgebroken. Hierna komt op deze plaats het kantongerecht.</li> </ul>
	1935	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Koningin Wilhelmina stelt nieuwe aula van de LH in gebruik.</li> <li>» Bouw Drukkerij Vada.</li> <li>» Bouw Nijverheidsschool (technische school) aan de Grintweg.</li> <li>» De oude dikke lindenboom op het Hoofd van de Oldendam, 'Kindertjesboom' genoemd, geveld. Hieronder werd van oudsher buurspraak gehouden met de dijkgraaf en de geërfden. Welgestelde burgers lieten hier hun kostbare tapijten uitkloppen over stevige balkjes onder de boom. De boom stond aan het eind van de Lawickse Allee, waar de Binnenhaven uitkomt op de Nieuweweg. Goossen schrijft dat zijn omtrek op 20 cm boven de grond 6,35 meter bedroeg in 1862 en zijn bladerdak een oppervlakte van 175 m<sup>2</sup> had. De schutterij haalde hier elk jaar takken van af voor haar schuttersfeest.</li> </ul>
	1936	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Aankoop landgoed Belmonte op Westberg door Stichting Het Gelders Landschap.</li> <li>» Oprichting gemeentelijke gymnasiale afdeling aan het Wagenings Lyceum.</li> <li>» Opheffing O.L. school I en II.</li> </ul>
	1936-1937	» Personenvervoer van Wageningen naar Ede met stoomtram Bello opgeheven. Ook de tram van Rhenen over Wageningen naar Arnhem wordt opgeheven en vervangen door een autobusdienst.
	1937	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Overdracht van gemeentelijk elektriciteitsbedrijf aan de PGEM.</li> <li>» (najaar) Vergraving van de Westberg voor militaire verbindingsweg Lexkesveer-Rijksstraatweg (Westbergweg). De Oudheidkamer geeft aan Barend Ferwerda opdracht om een zestal kleurschetsen te maken van dit natuurgebied, die in juni 1937 tentoongesteld worden in de Oudheidkamer/Landbouwmuseum in het Nutsgebouw aan de Stationsstraat.</li> </ul>
	1938	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Oprichting vuilnisstortplaats in de Nude.</li> <li>» Aanwijzing woonwagenkamp aan de Nieuweweg.</li> <li>» Bij de vergraving van de Westberg voor wegaanleg worden archeologische vondsten gedaan (zie ook 1845).</li> </ul>
	1939	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Restauratie van de toren van de NH kerk.</li> <li>» Omlegging Dijkgraaf.</li> <li>» Aanleg Hesselink van Suchtelenweg.</li> <li>» Bouw O.L. school I aan Ritzema Bosweg.</li> <li>» Geslotenverklaring Algemene Begraafplaats aan de Rijksstraatweg.</li> <li>» Begin distributie van levensmiddelen enz. wegens oorlogsdreiging.</li> </ul>
	1940	<ul style="list-style-type: none"> <li>» (10 mei) Tweede Wereldoorlog in Wageningen begonnen, de stad door Duitse troepen bezet. Eerste evacuatie.</li> </ul>
		» Eenzesde gedeelte van Wageningen is beschadigd of verwoest. Binnenstad met NH kerk verwoest.
		<ul style="list-style-type: none"> <li>» (17-20 mei) Terugkeer van de geëvacueerden.</li> <li>» Puinruiming; wederopbouwplan; vondst van tien zilverlingen; bezettingsmaatregelen. Tijdelijke huisvesting van politiebureau in Rijksstraatweg 15 (villa naast Ziekenzorg).</li> </ul>
	1940-1945	» Wageningen door de Duitsers bezet.
	1941	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Aankoop sportterrein Wageningse Berg. Wederopbouwplan in de stijl van Delftse School.</li> <li>» Bouw noodwinkels Hoogstraat en 12 noodwoningen. Herstel brug Bergpoort, die opgeblazen was bij de komst van de Duitse troepen.</li> <li>» Herbouw toren van de NH kerk en wederopbouw van het kerkgebouw. Doortrekking Arboretumlaan naar Rijksstraatweg.</li> <li>» Stichting Kringschoolartsendienst. Bouw gymnastieklokaal bij school I.</li> <li>» (12 augustus) Laatste vergadering van de gemeenteraad tijdens de Duitse bezetting.</li> </ul>
	1942	» Stichting van een openbare school voor zwakzinnigen.
	1943	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Exploitatie van de veerpont in eigen beheer van de gemeente.</li> <li>» Diefstal van persoonskaarten uit het bevolkingsregister door het verzet.</li> <li>» (26 maart.) Bominslag (VI-experiment of een ander projectiel?) in Beekstraat en omgeving, woonwijk Roode Dorp (volkswoningbouw), 27 doden.</li> </ul>
	1944	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Verordening tot beperking van het recht van vestiging en verhuizing binnen de gemeente.</li> <li>» (21 januari) Bominslag in de wijk Veluvia, twee doden.</li> <li>» (17 september) Bombardement op de Sahara en omgeving (39 of 40 doden). (1 okt.) Tweede – onvoorbereide - evacuatie (1 oktober 1944 – 15 mei 1945). Engelse troepen ('Airbornes') landen op de Heelsumse en Ginkelse heide.</li> </ul>
	1944 - 1945	» (winter) Wageningen wordt zwaar beschadigd door artillerievuur vanuit de Betuwe.
	1945	<ul style="list-style-type: none"> <li>» (7 april) Duitse troepen ontruimen Wageningen, na opblazen van de toren van de NHkerk .</li> <li>» (17 april) Wageningen door Engelse troepen bevrijd.</li> <li>» (5 mei) Ondertekening in hotel De Wereld van de overgave van het 25e Duitse leger aan de geallieerden.</li> </ul>
		» (15 mei) Toestemming tot terugkeer van de geëvacueerden naar Wageningen. (21 juni) Bezoek van koningin Wilhelmina.

# De geschiedenis van Wageningen

Tijdvak	Jaartal	Gebeurtenis
	Periode 1946- 1955	<ul style="list-style-type: none"> <li>» (9 juli) Onthulling gedenkplaat tegen gevel hotel De Wereld door lt-generaal Foulkes Ruimingswerkzaamheden; noodherstel; wederopbouwplan.</li> </ul>
	1946	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Oprichting afd. Wageningen e.o. van de NV De Sportfondsen.</li> <li>» Politiebureau verhuist naar Wilhelminaweg 7.</li> <li>» Oprichting R.K. ULO-school.</li> <li>» Doortrekking Otto van Gelreweg.</li> </ul>
	1947	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Aanbieding torenklok 'Michiel' door het gemeentebestuur van Utrecht.</li> <li>» Instelling huisvestingscommissie.</li> </ul>
	1948	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Verbetering sportvelden op de Wageningse Berg.</li> <li>» (3 mei) Lt.-gen.Charles Foulkes overhandigt zijn capitulatiepen aan de gemeente Wageningen.</li> </ul>
		<ul style="list-style-type: none"> <li>» Lt.-gen. Charles Foulkes benoemt tot ereburger van Wageningen.</li> <li>» Uitbreiding en verbetering sportvelden Tuindorp.</li> <li>» Oprichting Klokkestoel.</li> <li>» Vergroting Algemene Begraafplaats.</li> <li>» Aansluiting bij Veluws Bosbrandweercomité.</li> <li>» Junushoff afgebrand.</li> <li>» Valleikanaal voltooid, gegraven door de Slaperdijk, dient als waterafvoer voor de Gelderse vallei.</li> </ul>
	1949	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Sociografisch rapport van het ETI over Wageningen.</li> <li>» Toetreding van de gemeente tot de Rijkswielervereniging Zuidwest-Veluwe.</li> <li>» Inrichting Bowlespark 1a tot Politiebureau.</li> <li>» Oprichting kinderspeeltuin/speelveld Meidoornplantsoen.</li> <li>» Dokter Th. Niemeijer, rustend arts, wordt ereburger.</li> </ul>
Tijd van televisie en de computer vanaf 1950	Tweede helft 20e eeuw	
	1950	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Stenen muziekkoepeel met erachter een kleedgebouw gebouwd aan het Emmapark.</li> <li>» Stichting Bijz. Chr. school aan de Arboretumlaan.</li> <li>» Aanleg sportvelden in de Nude.</li> <li>» Aankoop ambtswoning voor de burgemeester.</li> <li>» Deelneming aan Stichting Arbeidszorg (werkplaats voor mindervalide arbeidskrachten).</li> <li>» Eerste 'stop'licht. Het heet officieel: automatische verkeersregeling kruispunt</li> <li>» Bergstraat-Stationsstraat.</li> <li>» (10 juli) Bezoek van Koningin Juliana en Prins Bernhard.</li> <li>» Opening gemeentemuseum.</li> <li>» Herbouw Junushoff.</li> <li>» 'Collegien der Exonererende Landen, en de Dijkstoel van Wageningen-Bennekom' opgeheven. Het onderhoud van de Grebbedijk komt aan het nu opgerichte Dijkschap Grebbedijk.</li> </ul>
	1951	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Restauratie voormalig Hotel De Wereld en exploitatie.</li> <li>» Wijziging grens tussen Wageningen en Rhenen.</li> <li>» Stichting Huishoudschool voor meisjes.</li> <li>» Bouw kerk voor de Hersteld Apostolische Gemeente aan de Floralaan.</li> <li>» Aansluiting der gemeente bij NV Bouwkas Noord-Nederlandse Gemeenten.</li> <li>» Instelling reservebrandweer.</li> <li>» Aankoop nieuwe veerpont.</li> <li>» Herbouw Junushoffbrug.</li> <li>» Opening van herbouwd Junushoff.</li> <li>» Viering 75-jarig jubileum Rijkslandbouwonderwijs.</li> <li>» Gemeenschappelijke regeling Medisch Pedagogisch Bureau Arnhem e.o.</li> <li>» (13 september) Onthulling nationaal bevrijdingsmonument tegenover hotel De Wereld door Prins Bernhard.</li> </ul>
	1952	<ul style="list-style-type: none"> <li>» (14 september) Bezoek van Koningin Juliana.</li> <li>» Aankoop van landgoed Belmonte door de LH en aanleg van tweede arboretum.</li> <li>» Stichting R.K. ULO-school aan de Binnenhaven.</li> <li>» Minister Mansholt spreekt in aula van de Landbouwhogeschool over Plan tot integratie van de West-Europese landbouw.</li> <li>» Bouw gymnastieklokaal bij openbare lagere school I.</li> <li>» Aansluiting scholen op radiodistributie.</li> <li>» Invoering tandverzorgingsdienst op scholen voor G.L.O.</li> <li>» Stichting school voor B.L.O.</li> <li>» Bevolkingsonderzoek op tbc.</li> </ul>
	1953	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Abri's (bushokjes) bij bushaltes geplaatst</li> <li>» Opdracht aan de stedenbouwkundige ir S.J. van Embden tot het ontwerpen van een uitbreidingsplan voor Wageningen ('Uiterwaardenplan'). (Op 28 september 1956 verleent de gemeente krediet voor het ontwerpen van dit plan).</li> <li>» Stichting tweede school der Wageningse Schoolvereniging.</li> <li>» Stichting derde openbare lagere school.</li> <li>» Bouw bijz. Chr. school aan de Westerhofseweg.</li> <li>» (16 april) Bezoek van generaal Charles Foulkes en Thomas A. Stone, ambassadeur van Canada. Charles Foulkes overhandigt zijn exemplaar van de capitulatieovereenkomst aan de gemeente.</li> </ul>
	1954	<ul style="list-style-type: none"> <li>» (9 december) Overdracht van het capitulatieschilderij aan de gemeente.</li> <li>» (17 december) De twintigduizendste inwoner geboren: het is Th.J. van Lent.</li> <li>» (22 december) De laatste tram vertrekt van het spooreplacement op de Stadsbrink.</li> <li>» Voltooiing van de herbouw van de toren van de NH kerk, die was verwoest in 1945.</li> <li>» Oprichting Vereniging Speeltuin Tuindorp.</li> <li>» Instelling commissie Waterhuishoudelijke en Waterstaatskundige aangelegenheden.</li> </ul>

# De geschiedenis van Wageningen

Tijdvak	Jaartal	Gebeurtenis
		<ul style="list-style-type: none"> <li>» Stichting Zwembad en deelname in exploitatietekort door gemeente.</li> <li>» Reconstructie Nieuweweg, Grintweg en Lawickse Allee.</li> <li>» (29 mei) Opening jachthaven.</li> <li>» (2 juni) Opening hotel De Wageningse Berg.</li> <li>» (10 september) Gemeente koopt pand Bergstraat 1 met als bestemming Openbare Leeszaal (later Openbare Bibliotheek).</li> <li>» (28 okt.) Opening van het gebouwencomplex met landbouwinstituten aan de Mansholtlaan (IVT, IVRO, CTI en ITT) door prins Bernhard [zie Beeldbank Nat. Archief].</li> <li>» (10 november) Vaststelling gemeentevlag.</li> <li>» (10 november) Herziening van het straatverlichtingsplan.</li> </ul>
	1955	<ul style="list-style-type: none"> <li>» (5 mei) Viering 10-jaar-bevrijding-feest. Bezoek koninklijk gezin.</li> <li>» Stichting Dierentehuis De Wagenrenk.</li> <li>» Hermeting door Kadaster.</li> <li>» Instelling huurcommissie.</li> <li>» Stichting St.Jozefschool.</li> </ul>
	1956	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Stichting openbare school voor ulo.</li> <li>» Wijziging grens tussen Wageningen en Rhenen.</li> <li>» Stichting openbare kleuterschool.</li> <li>» Stichting Prof Chr. kleuterschool.</li> <li>» Stichting R.K. kleuterschool.</li> <li>» Stichting Bijzondere Christelijke school voor G.L.O.</li> <li>» Stichting gymnastieklokaal bij Prinses Marijkeschool.</li> <li>» Bouw kantoor Nederlandse Handelmaatschappij.</li> <li>» Bouw nieuw kantoor voor Gas- en Waterleidingbedrijf.</li> <li>» Reconstructie Keijenbergseweg.</li> <li>» Verkeersonderwijs op de scholen.</li> </ul>
	1957	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Sportfondsenbad gesticht.</li> </ul>
	1958	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Bouw studentenflat aan de Nobelweg [zie foto Beeldbank Nat. Archief], de eerste studentenflat in Nederland.</li> </ul>
	1959	<ul style="list-style-type: none"> <li>» (9 mei) Overgang van stadsgas (van de gasfabriek) op aardgas.</li> <li>» Bezoek van Generaal Charles Foulkes.</li> <li>» Gemeenschappelijke regeling voorlichting en vreemdelingenverkeer.</li> <li>» (12 augustus) Instelling zaterdagmiddagmarkt.</li> <li>» 5 september Opening R.K. Sint Jozefschool, Jagerskamp</li> <li>» (9 oktober) Vaststelling kampeerverordening.</li> </ul>
	1959-1960	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Traverse dwars door Wageningen aangelegd. De naam Stadsbrink herleeft.</li> </ul>
	1950-1960	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Einde vijftiger jaren afbraak van pakhuisjes aan de Schoolstraat-oostzijde, waarbij de oude stadsmuur te voorschijn komt (deze stadsmuur is in 1978 afgebroken).</li> </ul>
	1960	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Afbraak van de oude gasfabriek en inbedrijfstelling van het aardgasstation.</li> <li>» Totstandkoming bouwexploitatieverordening.</li> <li>» Stichting gymnastieklokaal bij Prinses Beatrixschool.</li> <li>» (24 februari) Instelling koopavond.</li> <li>» (20 maart) Bezoek van Koningin Juliana.</li> <li>» (6 april) Ontvangst delegaties uit Suriname en Nederlandse Antillen.</li> <li>» (15 september) Overschakeling bij gemeentepersoneel van week- op maandloon.</li> <li>» Sanering stadsgrachten-noord en de vier bastions Rijnbolwerk, Straelenstoren, Junushoff en Gevangentoren.</li> </ul>
	1961	<ul style="list-style-type: none"> <li>» (7 maart) Bezoek van generaal Charles Foulkes.</li> <li>» (14 april) Bioscoopexploitatie Junushoff.</li> <li>» (6 oktober) Plaatsing wasaggregaten in woningwetwoningen.</li> </ul>
	1962	<ul style="list-style-type: none"> <li>» (1 december) Godsdienstonderwijs op de openbare scholen.</li> <li>» Kernreactor in het gebouw van het ITAL te Wageningen.</li> <li>» Stichting nieuw wijkgebouw voor de Vereniging Het Groene Kruis.</li> <li>» Verkoop bouwterrein voor stichting Prof. Chr. bejaardentehuis.</li> </ul>
	1963	<ul style="list-style-type: none"> <li>» (16 oktober) Stichting stedelijke muziekschool.</li> <li>» (juni) Herdenking van Wageningen 700 jaar stad.</li> <li>» Ruiling van de Meentgronden tegen terrein op Wageningen-Hoog.</li> <li>» Reconstructie Keijenbergseweg.</li> <li>» Totstandkoming kapverordening.</li> <li>» Aanschaffing vrijvarende motorpont.</li> <li>» Opening autobusstation op de Stadsbrink.</li> <li>» Reconstructie Haarweg en Veensteeg.</li> <li>» Verbouw openbare lagere school aan de Gravinnekamp.</li> <li>» Carillon in de toren van de NH kerk.</li> <li>» (16 december) Bevolkingsregister wordt gemechaniseerd door invoering van ponsplaatjes).</li> <li>» Muziekkoezel aan het Emmapark afgebroken voor aanleg van parkeerplaats en pompgebouw op het Rijnbolwerk.</li> <li>» (16 december) Nieuw pompstation waterleidingsbedrijf met kwaliteitsverbetering en fluoridering.</li> </ul>
	1964	<ul style="list-style-type: none"> <li>» (16 december) Aanleg van centrale wijkverwarming in woningen in het Nudeplan.</li> <li>» Walstraat aangelegd.</li> </ul>
	1965	<ul style="list-style-type: none"> <li>» (26 juni) Aanbrengen van een centraal antennesysteem in oudere woningwetwoningen.</li> <li>» Haven vergroot; de werf met de huisjes van de familie Van Rijswijk verdwijnt.</li> <li>» (5 februari) Verruiming havenaccommodatie en uitbreiding industrieterrein.</li> <li>» (15 april) Overname steenfabrieken door gemeente voor de uitvoering van het uiterwaardenplan.</li> </ul>
	1965	<ul style="list-style-type: none"> <li>» (29 juli) Grenswijziging tussen Wageningen en Renkum.</li> <li>» (29 juli) Opheffing slachthuis aan de Pabstendam bij de haven.</li> <li>» (9 september) Nieuwe vuilstortplaats.</li> <li>» (9 september) Nieuwe huisvesting voor de Openbare Leeszaal in het pand hoek Stationsstraat-Bergstraat.</li> </ul>

# De geschiedenis van Wageningen

Tijdvak	Jaartal	Gebeurtenis
	1966-1967	<ul style="list-style-type: none"> <li>» RK Verrijzeniskerk aan de Geertjesweg gebouwd.</li> <li>» Immanuëlkerk van de Gereformeerde Gemeente aan de Van Uvenweg gebouwd.</li> </ul>
	1967	<ul style="list-style-type: none"> <li>» (16 april) RK Verrijzeniskerk ingewijd door kardinaal Alfrink.</li> <li>» (30 mei) Immanuëlkerk in gebruik genomen.</li> <li>» Gereformeerde-Gemeentekerk aan de Schoolstraat verkocht aan de gemeente Wageningen voor stadsvernieuwing. Na leegstand en kraak komt er een jeugdsoos in.</li> <li>» (24 april) Begin van de verbouwing van een gedeelte van het voormalig lyceum (Wilhelminaweg) tot muziekschool.</li> </ul>
	1967-1969	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Huizen aan de Junusstraat-oost afgebroken voor de bouw van het nieuwe postkantoor.</li> </ul>
	1968	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Afbraak van Handelsdagschool (eerder openbare lagere school nr. II) in het Noorderplantsoen, voor aanleg van een weg, het Plantsoen genaamd. Op de plaats van het bolwerk Gevangentoren (Straelenstoren) is nu een parkeerplaats.</li> <li>» Afbraak van de Gereformeerde-Gemeentekerk in de Schoolstraat voor de bouw van winkels en appartementen.</li> </ul>
	1969	<ul style="list-style-type: none"> <li>» (1 april) Oprichting van de Stichting Cultureel Expositie- en Ontmoetingscentrum KEO.</li> <li>» (27 maart) Erebürgerschap der stad voor burgemeester mr. M. de Niet.</li> <li>» Goederenlijn Ede-Wageningen naar Wageningen opgeheven.</li> </ul>
	1970	<ul style="list-style-type: none"> <li>» (25 mei) Aanleg sportveldencomplex nabij de Zoomweg.</li> <li>» (25 juni) Beëindiging van de huur van het gebouw De Wereld door de gemeente.</li> <li>» Laatste veemarkt gehouden.</li> <li>» Laatste paarden- en ponymarkt gehouden. Voor 1940 waren er voor- en najaarspaardenmarkten, de paasveekeuring met tentoonstelling, en de najaarsveemarkten op de laatste drie woensdagen in november. Tijdens de laatste twee woensdagen was er ook kermis op de Vismarkt (thans Bowlespark met kantongerecht). De veemarkt werd gehouden op de Markt (Raadhuisplein) en in de Vijzelstraat, later alleen op de Markt. De paardenmarkt was ook op de Markt en op de Nudestraat bij Hof van Gelderland, waar paarden werden voorgedraafd. Later was de paardenmarkt in het Emmapark. Een rij ijzeren pufjes in het wegdek van de Vijzelstraat en het Emmapark herinnert hier nog aan.</li> </ul>
	1971	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Oprichting opleiding Diedenoort aan de Boeslaan.</li> </ul>
	1972	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Huize Torck aan de Kromme Hoek wordt in brand gestoken en brandt geheel af. Het Gemeentehuis wordt ook in brand gestoken, maar kan gered worden.</li> <li>» Het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening wijst het Uiterwaardenplan af, dat daarmee definitief ten einde is.</li> </ul>
	1973	<ul style="list-style-type: none"> <li>» (17 april) Officiële oprichting van de Historische Vereniging Oud-Wageningen.</li> </ul>
	1974	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Afbraak van de Christelijke Julianaschool aan het plantsoen in verband met wegaanleg: Plantsoen.</li> </ul>
	1975	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Prins Bernhard benoemd tot ereburger van Wageningen.</li> </ul>
	1977	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Huizen aan Beuningstraat-oost afgebroken voor de bouw van de Hema.</li> </ul>
	1978	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Stadsmuur Schoolstraat afgebroken, terreinen Noorderplantsoen en Schoolstraat bouwrijp gemaakt voor het Plantsoen: winkels, appartementencomplex en parkeerplaats.</li> </ul>
	1980	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Vredebank opnieuw geplaatst aan de gracht achter Junushoff.</li> </ul>
	1987	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Gedenkstee geplaatst in de voorgevel van het oude veerhuis De Wolfswaard met tekst over de rol ervan in WO-II.</li> <li>» Plaatsing herdenkingsraam 1940-1945 in de NH -kerk op de Markt.</li> <li>» Wallenpadroute, historisch wandelpad door de binnenstad, geopend.</li> <li>» De Joodse begraafplaats, die vanaf 1668 in gebruik is en daarmee de oudste nog bestaande buiten de Randstad, gerestaureerd.</li> </ul>
	1988	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Opening museum in Bowlespark 1a (voormalig politiebureau), gevestigd in parterre en koetshuis. De bovenverdieping blijft nog verhuurd aan studenten.</li> <li>» (31 oktober) Burgemeester J.D. van Ketwich Verschuur overleden.</li> </ul>
	1990	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Theekoepel gerestaureerd en heropend, wordt nu opslagplaats voor materiaal van de Archeologische Werkgroep Wageningen (AWW).</li> </ul>
	1991	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Stichting Gilde Wageningen organiseert en voert stadswandelingen uit, sinds 1992 in samenwerking met de Werkgroep Stadswandelingen van de Historische Vereniging Oud-Wageningen en uitgebreid met gidsen van die vereniging.</li> </ul>
	1992	<ul style="list-style-type: none"> <li>» FC Wageningen wegens te hoge schuldenlast opgeheven. Voetbal op Wageningse Berg beëindigd.</li> </ul>
	1995	<ul style="list-style-type: none"> <li>» Rampenplan vanwege de hoge rivierstand. De Grebbedijk begeeft het bijna op twee plaatsen.</li> </ul>